

såkaldt »doriske vandring«, om den »illyriske invasion«, om »folkene fra havet« og lignende snævre, svagt funderede tolkningsforsøg. Det er et afgørende og længe ventet opgør med en række ældre og nutidige forskerskoler, der her bliver gennemført. Selv om forfatterens henvisninger til overleveringerne, Aigistos' drab på Agamemnon og de syv mod Theben er inspirerende læsning, så har hele afsnittet dog sin primære styrke i en kritisk og meget kyndig gennemgang af fundstoffet fra en række af de næsten 400 kendte fundsteder, som i denne periode enten forlades eller ødelægges, en gennemgang, som understreger, hvor spinkle vidnesbyrd arkæologerne står over for, og hvor svagt dokumenterede iagttagelserne på de enkelte fundpladser er. Der kunne måske rejses en række indvendinger mod forfatterens store tiltro til overleveringsstoffet, dog er det værd at bemærke, at dette aldrig udnyttes på bekostning af den arkæologiske argumentation. Meget af stoffet i den foreliggende bog er kendt på forhånd, men overalt er synspunkterne forfriskende velunderbyggede. De næsten 250 sider tekst er uden tvivl den indtil i dag mest læseværdige sammenfatning af en af de mærkeligste og mest storslåede epoker i Grækenlands kulturhistorie.

JØRGEN JENSEN

ÉDOUARD WILL: Histoire politique du monde hellénistique (323–30 av. J. C.) I-II. Annales de l'est. Publiées par la Faculté des Lettres et des Sciences humaines de l'Université de Nancy. Mémoires 30 og 32. Nancy 1966–1967. 369 + 564 s.

At skrive den hellenistiske verdens politiske historie fra Alexander den Stores død i 323 f. Kr. til indlemmelsen af Ægypten i det romerske rige i året 30 f. Kr. er forbundet med uhyre vanskeligheder. For størstedelen af perioden mangler vi en pålidelig og sammenhængende litterær fremstilling. Spredte notitser fra sene kilder må som oftest suppleres med vidnesbyrd hentet fra det epigrafiske og numismatiske materiale. Alligevel bliver resultatet tit spredt og tilfældigt; de store lakuner i vor viden, især i det 3. århundredes historie, træder frem med pinagtig klarhed.

Under disse vanskelige forhold har Will ydet en imponerende indsats. Hans værk giver en klar og overskuelig fremstilling af emnet. Problemerne lægges frem uden omsvøb og diskuteres indgående i lyset af forskningens nyeste resultater. Wills kendskab til den relevante videnskabelige litteratur er uhyre omfattende; selv de mest obskure epigrafiske og numismatiske publikationer har han gennemarbejdet.

Fremstillingen er delt op i 4 afsnit: 1. tiden 323–276 f. Kr. (ca. 100 sider), 2. 276–223 f. Kr. (ca. 250 sider), 3. 223–164 f. Kr. (ca. 300 sider), 4. 164–30 f. Kr. (ca. 170 sider). Bind II afsluttes med en nyttig oversigt over de litterære kilder samt et index til hele værket. Som det fremgår af sidetallene er hovedvægten lagt på perioden ca. 276–164 f. Kr. Den egentlig fremstillende text er delt op i små, let overskuelige afsnit, der hver ledsages af sine kildehenvisninger samt en »bibliographie complémentaire et notes« til erstatning for textnoter. Heri foregår den egentlige videnskabelige diskussion. Wills grundindstilling som for-

sker må nærmest betegnes som moderat-konservativ, en såre almindelig holdning blandt vore dages oldtidshistorikere, der lægger vægt på soberhed og balance og ser med mistro på det overdrevne hypotesebyggeri.

Vanskeligheden ved den hellenistiske periodes historie er jo imidlertid, at uden en vis brug af hypoteser kan vi ikke udarbejde en klar udviklingslinie, fordi de sikre holdepunkter er så få. På dette punkt kunne Will efter min mening godt have vist lidt mere dristighed. Det er jo dog legitimt at operere med hypoteser, når de blot karakteriseres som sådanne. Naturligvis er det også historikernes opgave at rydde op i lageret af forældede hypoteser, og det gør Will ganske effektivt.

Der kan ikke være nogen tvivl om, at Wills værk er et af de vægtigste bidrag til Hellenismens historie, som er trykt i de senere år. En omfattende fremstilling af den politiske historie var et desiderat, og den klare opbygning af Wills bog gør den let at bruge, også for studenter. To semestres arbejde med bogen har overbevist mig om, at dens konkrete oplysninger næsten altid er udtømmende og tilforladelige.

OTTO MØRKHOLM

E. BADIAN: *Roman Imperialism in the Late Republic*. 2nd edition. Oxford, Basil Blackwell, 1968. xii + 117 s. 25 sh.

Få ord er vel i dag så mangetydige som begrebet imperialism. Skønt det oftest misbruges i den quasipolitiske moraliserende jargon, er det dog vist klart for de fleste historikere, at imperialism er et højst flertydigt fænomen, som bestandig må modificeres og defineres. Inden for den romerske republiks historie har vi nu i Badians lille bog fået et nyt og særdeles spændende diskussionsindlæg, oprindeligt en forelæsning ved University of South Africa i 1965, derefter udsendt til en lille kreds og nu endelig i december 1968 udgivet i revideret form. Badians første hovedværk *Foreign Clientela* (1958), der tidligere er omtalt her i anden sammenhæng (Hist. Tidskr. 12. rk. II, s. 403f.), beskæftigede sig også væsentlig med romersk udenrigspolitik indtil år 70 f. Kr. I denne nye bog er synspunkterne skærpede og perioden er udstrakt til Caesars diktatur.

Udgangspunktet er opfattelsen af den romerske nobilis og hans sociale stilling. Hans image krævede militær gloire og clientela. Dette er ifølge Badian drivkraften i romersk ekspansion langt ned i 2. årh. f. Kr. Det barbariske vesten blev annekteret i en lang række grusomme krige, der gav anledning til en endeløs række af triumftog. Det civiliserede hellenistiske øst blev gjort til clienter af den romerske stat og romerske adelige. Kun nødtvungent, når det ofte ufikse romerske diplomati ikke slog til, skred man til annektering i den hellenistiske verden. Badian tror ikke på en egentlig økonomisk drivkraft bag denne udvikling. Krigene havde ikke til formål at beskytte romerske handelsinteresser, der var få og ubetydelige. Bogens kapitel 2 gør grundigt op med Rostovtzeff, der i den romerske ekspansion i 2. årh. så et sidestykke til den klassiske engelske imperialism. Det påvises med en række brillante eksempler, hvorledes romerne næsten regelmæssigt undlod at udnytte de økonomiske muligheder, der lå i den territoriale ekspansion. Først med Gracchernes forsøg på at ordne forholdene